

DOI: 10.7251/EMC1701038B

Datum prijema rada: 23. novembar 2016.

Datum prihvatanja rada: 1. jun 2017.

UDK: 341.217.02(4-672 EU)

Časopis za ekonomiju i tržišne komunikacije

Godina VII • broj I

str. 38-49

PREGLEDNI NAUČNI RAD

KOHEZIJSKO JAČANJE KAO KLJUČ EKONOMSKOG PROSPERITETA DRŽAVA ZAPADNOG BALKANA

Sadik Bahtić | Univerzitet u Travniku, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju,
Namik Čolaković | sadiksado.bahtic@hotmail.com
Mustafa Mulić

Rezime: *Proces ekonomskog povezivanja država Zapadnog Balkana permanentno je izložen veoma kompleksnim izazovima, ali svaki nova konferencija i svaki regionalni poslovni forum predstavljaju šansu za unošenje nove dinamike u integracijsku strategiju. Neke države iz ove regije nisu prevazišle unutrašnje probleme i dijalog između poslovne i političke elite iz prošlosti, što ih onemogućava u procesu daljeg napretka i razvoja, kao i da biznis i ekonomija mogu da pomognu političarima da lakše prevaziđu lokalne i regionalne razlike koje postoje na ovom prostoru. Kao realna mogućnost za unapređenje dostignutog stepena povezivanja, koja bi dala novi poticaj oživljavanju procesa proširenja i povezivanja, nameće se kreiranje zajedničke ekonomske strategija država koje čine ovaj geografski prostor. Disperzija ekonomskih veza može pomoći lakšem prevazilaženju lokalnih i regionalnih razlika, a da bi omogućio ekonomski prosperitet ovoj regiji neophodan je paralelni razvoj infrastrukture i ponovne industrijalizacije, povezane sa digitalnim uslugama. Samo tako uravnotežen razvoj može potaknuti ekonomski rast i stvaranje novih radnih mjesta.*

Ključne riječi: *Zapadni Balkan, regionalna saradnja, integriranje privrede, liberaliziranje trgovine, rast i razvoj*

JEL klasifikacija: *O1, O19.*

UVOD

Sintagma Zapadni Balkan označava onaj dio zemalja na Balkanskom poluotoku koje još nisu postale članice Evropske unije, ali imaju mnogo sličnosti, pa čak i identičnosti, posebno kad se posmatra ekonomski razvoj ili historijski aspekt povezanosti s obzirom da je većina u bliskoj prošlosti bila u sastavu ex-SFRJ, kao i trasiranje puta ka evropskim integracijama. Region Zapadnog Balkana danas obuhvata Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Srbiju, Kosovo, Makedoniju, Albaniju, a dio tog regionalnog prostora čini i Hrvatska, koja je 2013. godine postala punopravna članica EU. Zemlje zapadnog Balkana mogu savladavati etape in-

tegracijskog procesa unapređenjem bilateralne i multilateralne, regionalne saradnje. Upravo, razvoj regionalne saradnje imperativ je makroekonomske politike EU kojom se inicira, podstiče, ohrabruje i motiviše povezivanje susjednih država putem zajedničkih projekata, bilateralno ili multilateralno. Ovo se ističe iz razloga što se regionalna saradnja u okviru Evropske unije inauguriše kao temeljni princip političke stabilnosti, perspektive ekonomskog razvoja, kao i postizanja adekvatnog stepena sigurnosti. Svaka od ovih komponenti sadržana je kao zajednički imenitelj u problematici svih zemalja ovog regiona i ima svoju prekograničnu dimenziju, koja uključuje regionalne susjede i traži stalnu komunikaciju i otvoren odnos (*Baldwin, R., Wyplosz, C., 2010*).

Za efektivno širenje međusobne saradnje država potrebno je stvoriti novi društveni, ekonomski, legislativni i kulturni ambijent koji će omogućiti međusobno interesno povezivanje u određene oblike saradnje.

PROBLEMATIKA AKTUELNIH ODNOSA IZMEĐU DRŽAVA ZAPADNOG BALKANA

U regiji Zapadnog Balkana se susreću razni, različiti, suprotstavljani, pa i neprijateljski usmjereni interesi lokalnog, nacionalnog, regionalnog i globalnog karaktera. Lokalna i regionalna sukobljavanja su ambijent sučeljavanja interesa velikih sila, tako da sve krize u kojima se širom svijeta oni sukobljavaju imaju odraza na ukupne odnose sa najčešće lošim posljedicama. Sukob Rusije i Zapada se intonira tako da su nacionalne politike Srba i Makedonaca bliže Rusiji, a nacionalne politike Hrvata, Bošnjaka, Crnogoraca i Albanaca, su bliže Zapadu.

Evropska unija kao svjetski ekonomski i politički megablok je zainteresirana, prvenstveno iz sigurnosnih razloga, da se u ovoj regiji razvijaju odnosi povjerenja među ljudima, što ima značaj priprema za reagiranje u krizama u kojima su nužni zajednički naponi za zajednički izlazak iz nastale nevolje (*Bahtić, S., 2015*).

Iako je vrlo značajno angažiranje Evropske unije na ovom području, ipak su USA imale ključnu ulogu u prestanku oružanih neprijateljstava između zemalja ovog regiona, koje su iz ratnog stanja ušle u proces izgradnje stabilnog mira i sigurnosti. Tu se prije svega misli na Dejtonski sporazum za BiH, Ohridski sporazum za Makedoniju i mira na Kosovu po Rezoluciji 1244. Period od potpisivanja ovih sporazuma je pokazao da su navedeni mirovni rezultati opterećeni nedostacima i anomalijama koje je neophodno korigirati u uslovima mira, a Evropskoj uniji je data kompleksna uloga da rješava nedostatke i anomalije mirovnih sporazuma.

Naravno, evidentni su i rezultati takvog djelovanja, što potvrđuje uspjeh u potpisivanju Briselskog sporazuma između Beograda i Prištine, kojim je učinjen veliki iskorak u odnosu na Rezoluciju 1244, kojom je uspostavljen mir na Kosovu. Proces stabilizacije mira i sigurnosti na Kosovu se nastavlja, pa je izvjesna dalja dogradnja Briselskog sporazuma (*Hadžiahmetović, A., 2011*). Posebnu pažnju zavrjeđuju Dejtonski i Ohridski sporazum, koje je takođe potrebno dograditi i prilagoditi, što će biti osnovni smisao djelovanja lokalnih i međunarodnih činilaca koji istinski teže miru i sigurnosti u regiji Balkana. Unutarnja stanja u BiH, Makedoniji i Kosovu, uslovljena su prevazilaženjem sukoba između lokalnih nacionalnih politika, do čega ne može doći bez adekvatnih pozitivnih utjecaja:

- u BiH iz Srbije i Hrvatske,
- u Makedoniji iz Grčke, Albanije, Srbije i Bugarske, i
- na Kosovu iz Albanije i Srbije.

Regionalna saradnja ima poseban značaj, bilo da se posmatra s aspekta stabilizacije odnosa ili kao sredstvo jačanja evropskih integrativnih procesa, a za nju je vezan i Proces stabilizacije i pridruživanja (SAP), kao prvog ozbiljnog pokušaja međunarodne zajednice da proaktivno djeluje na ovim prostorima. Ali, posmatrati regionalnu saradnju samo kao put ka EU ili kao njen zahtjev bi bilo pogrešno, jer je potreba koja je u interesu svih zemalja ovog regiona, podjednako kao što je potrebna demokratizacija ovih društava upravo radi njih samih, a ne samo zbog toga da bi se učinili pozitivniji izvještaji o napretku koje Evropska komisija daje kao presjek stanja na godišnjem nivou (*Kovačević, B., 2009*).

Uspostavljanje regionalne saradnje upućuje ove zemlje ka regionalnoj integraciji, koja sadržava ekonomsku, sigurnosnu i političku komponentu. Ekonomska komponenta je mjerljiva i teško osporiti opravdanost uspostavljanja ekonomskih tokova, odnosno naći argumente protiv liberalizacije protoka roba, usluga i kapitala, sli i drugih oblika unapređenja ekonomskog okruženja. Zapravo se regionalna saradnja na prostoru Zapadnog Balkana može posmatrati kao stvaranje pretpostavki, dostizanje standarda i svojevrsna provjera prije ulaska u eurointegracije. Uz to ona je i snažan stimulan ekonomijama ovih zemalja koji daje značajan doprinos njihovom ukupnom razvoju. Sigurnosno pitanje je, takođe, značajna osnova EU, a posebnu dimenziju dobija na ovim prostorima, posebno zbog toga što je prije dvadesetak godina na ovom prostoru bilo evidentno ratno stanje, odnosno oružani sukobi između država koje su nastale disolucijom ex SFRJ (*Čolaković, N., Bahrić, S., 2015*).

Politička komponenta je protkana kroz ove dvije pomenute komponente i ona je ta koja istima daje ali i vrlo često oduzima snagu. Zato je politički impuls

regionalnoj saradnji od suštinskog značaja i on mora biti prilagođen potreba regiona. Posvećenost Evropske unije zapadnom Balkanu je nedvosmislena i ona se između ostalog ogleda i kroz stvaranje Pakta stabilnosti za jugoistočnu Evropu (JIE), koji je konstituiran s ciljem da se organizira i primijeni jedinstvena sveobuhvatna dugoročna strategija, zasnovana na iskustvima drugih regiona i zemalja u svijetu. Njegova misija je usmjerena prvenstveno na pružanje podrške zemljama regiona radi jačanja mira, demokratskih vrijednosti i ekonomskog prosperiteta, kao osnove za održivi mir i demokratiju kroz zajednički okvir za koordinaciju pomoći (*McCormick, J., 2010*).

EKONOMSKA SARADNJA KAO OSNOVA POVEZIVANJA

Ekonomije zemalja Zapadnog Balkana su u tranzicijski period ušle objektivno nepripremljene, tako da se njihovo tadašnje stanje može opisati kroz neke zajedničke karakteristike:

- U globalnom smislu to su bile male privrede sa nezadovoljavajućom infrastrukturom
- Postojao je mali obim njihove međusobne razmjene,
- Evidentna je bila nedovoljna usklađenost sa evropskim i međunarodnim normama i standardima
- Bila je izražena nedovoljna konkurentnost i nepovoljna izvozna struktura
- Sve zemlje su imale iskazan deficit vanjskotrgovinskog bilansa
- Spor ekonomski rast i razvoj je bila posljedica nedostatka obrtnog kapitala i kreditne podrške
- Kao značajni problemi u funkcioniranju ovih država su bili siva ekonomije, korupcija i kriminal.

Stepen ekonomske povezanosti zemalja Zapadnog Balkana se može kroz ukupne odnose ekonomske razmjene u okviru CEFTA sporazuma. Naime, CEFTA - Centralnoevropski ugovor o slobodnoj trgovini je regionalna ekonomska integracija, odnosno trgovinski sporazum, koji su prvobitno zaključile Poljska, Čehoslovačka i Mađarska 1992. godine u Krakovu, da bi nakon toga u članstvo ušle Slovenija (1996), Rumunija (1997), Bugarska (1998), Hrvatska (2002) i Makedonija 2006. godine. Zbog pristupanja Evropskoj uniji, Poljska, Češka, Slovačka, Slovenija i Mađarska napustile su CEFTA sporazum 2004. godine, a Bugarska i Rumunija 2007. godine. Usvajanjem Deklaracije o proširenju 2006. godine otvoren je put ka proširenju CEFTA, pa je novi Sporazum potpisan krajem 2006. godine u Bukureštu, poslije čega su CEFTA sporazumu pristupile Albanija, Bosna i Hercegovina, Moldavija, Srbija, Crna Gora i UNMIK (u ime Kosova).

Proširenje CEFTA na države Zapadnog Balkana je bilo naslonjeno na ideju o liberalizaciji trgovine u regionu jugoistočne Evrope i osnivanjem Pakta stabilnosti za jugoistočnu Evropu 1999.godine, kada je, među glavne ciljeve Pakta uvršteno i „povećanje regionalne integracije i saradnje“, što je u prihvaćeno kao promoviranje područja slobodne trgovine, odnosno liberalizacija trgovine. U okviru aktivnosti Pakta stabilnosti, ministri zemalja zapadnog Balkana su na sastanku održanom u Rimu (2003. godine) usvojili Ministarsku izjavu kojom su tražili od Radne grupe Pakta stabilnosti za liberalizaciju trgovine „da preporuči na koji način je najbolje harmonizirati bilateralne ugovore o slobodnoj trgovini, kako bi se poboljšala transparentnost mreže bilateralnih ugovora o slobodnoj trgovini i njena efikasna administracija“.

Osnovne prednosti CEFTA sporazuma su (MVTEO BiH, 2016):

- Mogućnost primjene dijagonalne kumulacije porijekla robe u trgovini između zemalja u ovom regionu
- Uvođenje postupne liberalizacije trgovine uslugama
- Izjednačavanje uslova za investiranje
- Otvaranje tržišta i jednak tretman kod javnih nabavki
- Zaštita prava intelektualne svojine
- Ovaj prostor postaje znatno atraktivniji za strana ulaganja
- Brže pristupanje EU.

MEĐUNARODNI SKUPOVI U FUNKCIJI UNAPREĐENJA REGIONALNE SARADNJE

U toku 2014, 2015 i 2016.godine su organizirani međunarodni skupovi s ciljem unapređenja saradnje zemalja zapadnog Balkana, od kojih posebnu pažnju zavrjeđuju: „*Strateški forum*“ na Bledu, „*Croatia forum*“ u Dubrovniku, Berlinska konferencija o zapadnom Balkanu, Sarajevo Bussines Forum, Samit 100 lidera jugoistočne Evrope, Panel „*Od Berlina do Beča – vraćanje geopolitičke izvjesnosti zapadnom Balkanu*“ u Tirani (Duić, D., 2015).

U skladu sa preuzetim obavezama oko stanja u regionu Jugoistočne Evrope institucije EU prate i usmjeravaju regionalnu saradnju, kroz koju se zemlje Balkana integracijski profiliraju. Ostvarujući ulogu koordinatora takve saradnje, institucije EU organiziraju susrete i rasprave o konkretnim projektima od značaja za ove zemlje, pri čemu se izdvajaju prioritetni regionalni infrastrukturni projekti u oblasti energije, transporta i telekomunikacija. Tu se mogu pomenuti sljedeće:

- Jadransko-jonska cesta sa mogućnošću da 112 km tog puta ide kroz Bosnu i Hercegovinu;
- obnova pruge Beograd – Sarajevo preko Valjeva i Zvornika;
- rekonstrukcija pruge Beograd – Bar i povezivanje od Bijelog Polja do Prištine i od Podgorice za Tiranu;
- autocesta Niš – Priština;
- brza pruga Beograd – Budimpešta;
- cesta Bosanska Gradiška – Banja Luka – Travnik;
- rekonstrukcija pruge Bosanski Šamac – Sarajevo – Mostar – Čapljina;
- modernizacija Aerodroma Sarajevo i
- rehabilitacija plovnog puta rijeke Save sa lukama Brčko i Bosanski Šamac.

Infrastrukturni projekti ovog regiona pobuđuju najveći interes i uz pomoć EU, u obliku dodjeljivanja nepovratnih sredstava u vrijednosti milijardu € i odobravanja kredita pod povoljnim uslovima, ovi projekti, koji predstavljaju dio transevropske mreže, bi se trebali realizirati do 2030.godine u okviru Agende za povezivanje zemalja zapadnog Balkana.

U Cavtatu (Hrvatska) je 2014.godine pod patronatom Njemačke upriličen je sastanak na kojem su aktivno učestvovali premijeri zemalja Zapadnog Balkana i tom prilikom je kao krunski akt donesena „Završna deklaracija“. Ovim dokumentom se ističe:

- odlučnost djelovanja radi napretka u procesu reformi i regionalne saradnje koja treba da obuhvata i civilno društvo s ciljem „*pomirenja unutar i između društava regiona*“;
- doprinos proširenju EU na zapadni Balkan;
- šanse svih zemalja zapadnog Balkana da pristupe u članstvo EU „*kada ispune preduslove*“;
- brže rješavanje otvorenih bilateralnih pitanja, radi integracije u EU, posebno između Srbije i Kosova, Grčke i Makedonije, Bosne i Hercegovine sa Srbijom i Hrvatskom;
- pozitivan uticaj susjeda na oživljavanje procesa reformi u Bosni i Hercegovini;
- poticaj „*transnacionalne razmjene ... za mlade generacije*“;
- efikasnija borba protiv korupcije i organiziranog kriminala, što podrazumijeva bolju međudržavnu saradnju sigurnosnih agencija i pravosuđa;
- podrška medijima, neovisnim sindikatima i privredi u korist razvoja civilnog društva;
- poboljšavanje uslova stranih investicijskih ulaganja;
- smanjivanje uvozno-izvoznog deficita i povećanje konkurentnosti;

- uključivanje u evropsku energentsku politiku;
- izgradnja informacijske i komunikacijske infrastrukture;
- smanjenje stope nezaposlenosti;
- efektivno korištenje sredstava iz IPA i drugih fondova EU.

Berlinska konferencija održana 2014.godine je pokazala da Njemačka ima vodeću ulogu u rješavanju kriza, posebno u regionima koji graniče sa EU, kao što su Balkan i sjeverna Afrika. Takav status Njemačke se može smatrati povoljnim za rješavanje krize u Bosni i Hercegovini, jer se insistira na reformama za otklanjanje anomalija i nedostataka Dejtonskog sporazuma. Ova konferencija je upućivala na poboljšanje regionalne saradnje na Balkanu, povezivanjem država na tom prostoru u raznim sadržajima kao što su carinska unija, ukidanje roaminga za mobilnu telefoniju, sloboda kretanja, saradnja sigurnosnih službi, koordinirano djelovanje pravosuđa.

U Tirani je 2015.godine održan skup pod nazivom „Od Berlina do Beča – vraćanje geopolitičke izvjesnosti zapadnom Balkanu“ na kojem su učesvovali premijeri zemalja ove regije i predstavnici EU i tom prilikom je konstatovan napredak regionalne saradnje u više oblasti. Na ovom panelu je Evropska komisija inicirala Agendu za povezivanje država Zapadnog Balkana, s ciljem realizacije regionalnih infrastrukturnih projekata, primarno u oblasti saobraćaja i energetike, što će biti podsticaj za progres svih država Balkana (MVPEI, 2016).

Konferencija pod nazivom „Investiciona ulaganja u regionu jugoistočne Evrope“ održana je 2015.godine u Zenici (Bosna i Hercegovina) na kojoj je uzelo učešće 150 menadžera iz 15 zemalja Evrope. Na Konferenciji se najviše raspravljalo o investicijama kao „jedinim načinom da ljudi bolje žive“, o ambijentu za biznis, nužnosti dobrih susjedskih odnosa, ubrzavanju saradnje kako bi se bolje koristili resursi kojima raspolažu zemlje regiona jugoistočne Evrope. Ova Konferencija je ilustrativno pokazala da se uspješno razvija svijest o nužnosti unapređenja regionalne saradnje, prvenstveno u oblasti ekonomije koja može bitno relaksirati političke i ukupne društvene prilike, što treba smatrati kao put prevazilaženja političkih sporova i tenzija u korist mira i sigurnosti (VTK BIH, 2016).

Na međunarodnoj konferenciji pod nazivom „Mostove gradi ekonomija“ održanoj u Mostaru (Bosna i Hercegovina) 2015.godine bilo je prisutno 160 menadžera iz zemalja jugoistočne Evrope. Istaknuto je da male ekonomije kakva je i ekonomija Bosne i Hercegovine, ne mogu funkcionirati ako su autarhične, a da je uslov napretka zajednička saradnja i uključivanje u veliko tržište, radi čega je nužno

otklanjati barijere regionalnom poslovanju i razvijati komunikacijsku infrastrukturu, umrežavati firme, jer je regionalno integriranje privrede ključ prosperiteta i boljeg života ljudi, a da bez ekonomske stabilnosti nema ni političke.

Na Konferenciji su istaknuti regionalni, infrastrukturni projekti koje je kandidirala Bosna i Hercegovina:

- tri dionice koridora 5c;
- cesta Gradiška – Banja Luka – Travnik – Lašva;
- željeznička pruga Bosanski Šamac – Sarajevo – Mostar – Čapljina;
- proširenje Aerodroma Sarajevo;
- rehabilitacija plovnog puta rijeke Save sa lukama Brčko i Šamac;
- dio jadransko-jonskog puta da ide kroz Bosnu i Hercegovinu.

Kao nastavak prve Konferencije održane u Berlinu 2014. godine, u Beču je 2015. godine organizovana druga Konferencija o zapadnom Balkanu na kojoj su prisustvovali premijeri, ministri spoljnih poslova i ministri iz raznih oblasti privrede, svih zemalja zapadnog Balkana, uz učešće akreditovanih predstavnika EU. Tim povodom, je zauzet stav da je stabilnost regije Zapadnog Balkana još na nesigurnim temeljima i u velikoj mjeri zavisi od podrške EU. Isto tako, vrata EU moraju ostati otvorena za regiju Zapadnog Balkana kako bi se zajamčilo da EU ostaje najuspješniji mirovni projekat u svijetu. Na bečkoj Konferenciji potvrđeno je da će se realizirati 24 strateška projekta u vrijednosti od 7,7 milijardi eura, od interesa za sve zemlje Zapadnog Balkana, putem kojih će u svim tim zemljama biti postignut rast BDP-a od jedan odsto godišnje, a u narednih 15 godina otvoriti 200.000 novih radnih mjesta (Deutsche Welle, 2016). Predstavnici BiH, na Konferenciji su insistirali na projektima pruge Beograd – Sarajevo, jadransko-jonske autoceste kroz BiH, jadransko-jonskog plinovoda, izgradnji dalekovoda Srbija – BiH – Crna Gora ... Bosna i Hercegovina je dobila 29 miliona eura grant sredstava za izgradnju dva mosta – u Gradišci na relaciji Banja Luka – Gradiška – Zagreb i mosta na autoputu na koridoru 5c na Svilaju. Na marginama Konferencije, potpisan je ugovor o granici između Crne Gore i Bosne i Hercegovine, što je ocijenjeno kao dobar pozitivan primjera kako i druge zemlje zapadnog Balkana trebaju riješiti granična pitanja.

Sarajevo Biznis Forum 2015 je bio važan međunarodni događaj za region Zapadnog Balkana na kojem je istaknuto da ekonomija ima poseban značaj u naporima da se poboljša regionalna sigurnost sa boljim perspektivama za trajni mir na Balkanu. Pri tome se poentira da ujedinjene ekonomije balkanskih zemalja mogu generirati velike investicije, a da pojedinačan izoliran nastup svake od bal-

kanskih zemalja posebno može donijeti male investicije. U tom kontekstu sve zemlje Balkana mogu imati poseban interes za dobru ekonomsku saradnju sa Bosnom i Hercegovinom jer ima pogodnosti za povezivanje svih zemalja Balkana sa islamskim zemljama širom svijeta (MFA BiH, 2016). Pri tome treba imati u vidu kompatibilnost privrednih kapaciteta balkanskih zemalja koje su bile u sastavu bivše SFRJ koja je usklađivala privrednu infrastrukturu na jedinstvenom jugoslavenskom tržištu. Privredna saradnja između zemalja zapadnog Balkana je nužnost, a svijest o toj nužnosti odražava i spremnost za učestalije, sadržajne kontakte sa zemljama regije.

Sedma međunarodna konferencija Sarajevo Business Forum (SBF) - Perspektive Kina +16 CEEC u 2016.godini je okupila 1.600 učesnika iz brojnih zemalja. Predstavljeno je 300 projekata, a razmijenjena su iskustva o saradnji u sferama poljoprivrede, energije, infrastrukture i građevinarstva, turizma i edukacije, te perspektivama saradnje sa Kinom i Dubaijem. Tom prilikom organizirano je više od 250 poslovnih sastanaka bosanskohercegovačkih i regionalnih kompanija sa potencijalnim investitorima iz cijelog svijeta. Možda je najvažnije to što su investitori iz najjače evropske ekonomije Njemačke pokazali ponovan interes za Bosnu i Hercegovinu, odnosno odabrali ovo područje kao mjesto za investiranje. Osnovni razlog povratka je stabilnost valute koja je vezana sa kurs eura, ali i blizine evropskog tržišta i zemalja Zapadnog Balkana, ali je istaknuto i to da bi željeli veću političku i pravnu stabilnost, vladavinu zakona, realizaciju reformske agende i efikasnu javnu upravu, uspostavljanje boljeg fiskalnog sistema (Sarajevo Business Forum, 2016).

U maju 2016.godine je u Sarajevu održan još jedan iznimno važan skup i to peti po redu „Samit 100 biznis lidera Jugoistočne Evrope“, nakon Slovenije, Hrvatske, Crne Gore i Srbije, na kojem su učestvovali biznis lideri iz regije ali svijeta. Uklanjanje barijera, bolja saradnja među državama, zajednički projekti u okviru brendiranja regiona, neke su od glavnih poruka koje su poslate sa ovog skupa. Evidentno je da u regionu postoji bilateralna saradnja među državama, ali da je umreženost na jako niskom nivou, jer ne postoji dijalog i komunikacija na političkom nivou. Naglašeno je da neke države nisu prevazišle unutrašnje probleme i dijalog između poslovne i političke elite iz prošlosti, što ih onemogućava u procesu daljeg napretka i razvoja, kao i da biznis i ekonomija mogu da pomognu političarima da lakše prevaziđu lokalne i regionalne razlike koje postoje na ovom prostoru. Pri tome je istaknuto da najistaknutiji predstavnici i menadžeri Jugoistočne Evrope očekuju od političkih lidera da pomognu da se neki od predloga koji su iznijeti na Samitu, a koji će doprinijeti da uslovi života i rada u svim državama regiona budu bolji, pretoče u realnost (Summit100, 2016).

Posljednji u nizu takvih sastanaka pod nazivom „Samit EU i Zapadni Balkan“ održan je u Parizu početkom jula 2016.godine na kojem su bili prisutni šefovi država i vlada, ministri vanjskih poslova i ministri privrede Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Makedonije, Srbije, kao i Hrvatske, Slovenije, Austrije, Njemačke, Francuske, Italije, te predstavnici Evropske Unije i međunarodnih finansijskih institucije. Prethodni sastanci na vrhu doveli su do napretka u domenu saradnje i povezanosti mladih, unapređenja u oblasti transporta i energije, a uspostavljena je značajno unaprijedila saradnju i dobrosusjedske odnose u regionu. Relevantan element ovog procesa je jasna usmjerenost na ograničen broj konkretnih pitanja vezanih za jaču povezanost u oblasti transporta, energije i kontakata među građanima zemalja u regionu. Stoga je kao osnovni cilj ovog sastanka proklamirano osiguravanje bolje koherentnosti svih aspekata regionalne saradnje u svjetlu evropske perspektive regiona (IFIMES, 2016). U završnoj deklaraciji je istaknuto da je regionalna saradnja još jedan ključni element ekonomskog razvoja Zapadnog Balkana, jer unapređuje povezanost između naroda, povećava broj prekograničnih i višedržavnih inicijativa, kao i zajedničkih investicija. U kontekstu postojeće ekonomske situacije, regionalna saradnja predstavlja jedini način za suočavanje sa zajedničkim izazovima, a regionalne organizacije kao što je Vijeće za regionalnu saradnju (RCC) odigraće važnu ulogu u tom procesu. Istaknuto je i da održiv ekonomski razvoj čini temelj prosperitetne budućnosti regiona, a da bi se postigao ovaj cilj, samit u Parizu koncentrirao se na unapređenje povezanosti i prilika za uzajamno korisnu trgovinu u regionu. Takođe, sve zemlje u regionu imaju koristi od finansijske podrške programu povezanosti, a istraživaće se i drugi načini za dalju podršku zemljama regiona kako bi unaprijedio njihov pristup sredstvima međunarodnih finansijskih institucija, kao i korištenje tih sredstava (Vijeće ministara, 2016).

ZAKLJUČAK

Zemlje regiona Zapadnog Balkana su u proteklih nekoliko godina postigle značajan napredak na evropskom putu i jačanje regionalne saradnje je ključni element za stabilnost regiona, ali i cijele Evrope. Regionalna saradnja je fundamentalna karika ekonomskog razvoja Zapadnog Balkana i ključ prosperiteta i boljeg života ljudi na ovom prostoru, jer se tako unapređuje povezanost između naroda, povećava broj prekograničnih i višedržavnih inicijativa, kao i zajedničkih investicija, tako da se u kontekstu postojeće ekonomske situacije, regionalna saradnja nameće kao jedini način za suočavanje sa zajedničkim izazovima. Države koje pripadaju ovom geografskom podneblju u savremenim uslovima ne mogu funkcionirati kao autarhične privrede i jedini uslov napretka je zajednička saradnja i

uključivanje u veliko tržište, zbog čega je nužno otklanjati barijere regionalnom poslovanju i razvijati infrastrukturu. Države ovog dijela Evrope na putu prema članstvu u EU trebaju uskladiti svoje trgovinske sisteme i ukloniti sve postojeće interne barijere, kako bi se poboljšali kretanje kapitala i radne snage i omogućili povećanje obima trgovine robama i uslugama, kao četiri osnovne slobode zajedničkog tržišta. Kroz Strategiju JIE 2020 stavljen je akcenat na rješavanje ključnih socijalnih i ekonomskih problema u regionu i definiran glavni cilj - postizanje visokog i održivog ekonomskog rasta kroz povećanje konkurentnosti. To pretpostavlja i obaveze i odgovornost vlada zemalja regiona za razvoj i primjenu odgovarajućih ciljeva i mjera, uz punu podršku regionalnih struktura i inicijativa. U svemu tome neophodna je pomoć međunarodne zajednice, prije svega institucija Evropske unije, na jačanju regulatornog okvira i na formiranju jedinstvenog tržišta od prostora Zapadnog Balkana, kako bi generirali bolji kapacitete i ambijent za privlačenje stranih investicija. Proces evropskih integracija trebaju zemljama Zapadnog Balkana i oni su starteški interes za sve njene građane i nemaju alternativu. Regionalno uvezivanje i Evropske integracije jačaju ekonomiju zemalja Zapadnog Balkana a ekonomija će najbrže da integrira Zapadni Balkan u EU.

LITERATURA

- Baldwin, R., Wyplosz, C. (2010). *Ekonomija evropskih integracija*. Data Status. Beograd.
- Bahtić, S. (2015). *Ekonomski razvoj*. UNT. Travnik.
- Čolaković, N., Bahtić, S. (2015). *Modeli evropskih regiona kao primjer razvojnim perspektivama BiH*. Zbornik radova. Univerzitetna hronika - Međunarodna naučno-stručna konferencija „Inovacije u obrazovanju, poduzetništvu i turizmu u funkciji prevazilaženja krize i ubrzanog razvoja“. Sarajevo.
- Duić, D. (2015). *Koncept koherentnosti u pravu Evropske unije*. UDK: 340.112:347.176(4)EU 340.112:061.1(4)EU. Izvorni znanstveni rad. Zbornik PFZ. 65. (3-4) 537-553. Zagreb.
- Hadžiahmetović, A. (2011). *Ekonomija Evropske unije*. Magistrat. Sarajevo.
- Kovačević, B. (2009). *Mjesto i uloga regiona u političkom i ekonomskom sistemu EU*. Zavod za udžbenike. Beograd.
- McCormick, J. (2010). *Razumjeti Evropsku uniju*. 4. izdanje. Mate – Zagrebačka škola ekonomije i marketinga. Zagreb.
- Osmanković, J. (2004). *Regionalizacija i regionalni razvoj BiH u poslijeratnom razdoblju – prilog*. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. godina 2. broj 1, UDK 332.1(497.6)366”.
- Pinder, J. (2003). *Evropska unija*. TKP Šahinšahić. Sarajevo.
- Sadiković, E. (2014). *Evropa regija: kohezija politika Evropske unije i zapadni Balkan*. TKP Šahinšahić. Sarajevo.
- Stančetić, V. (2012). *Reforme upravljanja u savrmenoj državi*. Službeni glasnik. Beograd.

Uyttendale, M. (1994.). *Le federalism, un defi a l'integration europeenne*. Institut du Federalisme Fribourg Suisse.

<http://www.mvteo.gov.ba> pristupljeno 14.05.2016.

<http://www.index.hr>/pristupljeno 18.05.2016

<http://www.mvpei.gov.me/> pristupljeno 18.05.2016

<http://komorabih.ba/> pristupljeno 24.05.2016.

[/http://www.hr.biznis-plus.com/](http://www.hr.biznis-plus.com/) pristupljeno 19.05.2016.

<http://www.dw.com/> pristupljeno 22.05.2016.

<http://www.mfa.ba/> pristupljeno 14.05.2016.

<http://www.new.sarajevobusinessforum.com> pristupljeno 24.06.2016

<http://www.summit100.org/> pristupljeno 04.06.2016.

<http://www.ifimes.org/ba> pristupljeno 09.07.2016

<http://www.vijeceministara.gov.ba>

COHESION STRENGTHENING AS A KEY ECONOMIC PROSPERITY THE WESTERN BALKAN COUNTRIES

Sadik Bahtić, Namik Čolaković, Mustafa Mulić

University of Travnik, Faculty of Management and Business Economics, sadiksado.bahtic@hotmail.com

Summary: *The process of economic integration of the Western Balkans is constantly exposed to very complex challenges, but each new conference and each regional business forum is an opportunity for the introduction of a new dynamism in the integration strategy. Some countries in this region have not overcome internal problems and dialogue between business and the political elite of the past, which prevents them in the process of further progress and development, as well as business and economics can help politicians to easily overcome local and regional differences that exist in this area. As a real possibility for improvement of the achieved level of connectivity that would give new impetus to the revival of the process of enlargement and integration, there is the creation of a common economic strategy of the countries that make up this geographical area. Dispersion economic ties can help more easily overcome local and regional differences, and to enable economic prosperity of this region is a necessary parallel development of infrastructure and re-industrialization associated with digital services. Just like that balanced development can stimulate economic growth and job creation.*

Key words: *Western Balkans, regional cooperation, integration of the economy, liberalization of trade, growth and development.*

JEL Classification: O1, O19.